

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 14.

V LJUBLJANI, 4. APRILA 1936.

KNJIGA 19

VESELO V POMLAD

BODOČE NALOGE ZNANOSTI

SKRIVNOST STARANJA IN SMRTI — KOZMIČNI ŽARKI SO KRIVI?
BOJ ZA STRATOSFERO

Aliokatera znanstvena stroka je v zadnjih desetletjih tako zmagoslavno napredovala kakor medicina. Bolezen za boleznijo je premagovala, našla je primerna sredstva proti njej, mnoge bolezni so izginile s prizorišča civiliziranega človeštva.

A vendar tudi medicina še ni doživela zmagoslavja na vsej črti. Naj bodo uspehi modernega zdravilstva in moderne higijene še tako veliki, vendar predstavljajo samo uspehe nad boleznijo in trpljenjem, glavna sovražnica človeštva, staranje in smrt, pa ostala nezmagljiva kakor pred tisočletji. Zdravnik ji na našel šeka. In še več, priznati moramo, da še danes prav ne vemo, kaj je n. pr. »staranje«. Rešitev takšnih vprašanj je prepuščeno bodočnosti. Kar danes delajo nešteti raziskovalci vsega sveta v tem pogledu, pa je le priprava za to bodočnost. Seveda imamo v tem področju nešteto drobnih izsledkov in opazovanj, ne manjka nam tudi teorij, ki hočejo n. pr. pooprjevanje žil ali popuščanje delovanja nekkih hormonskih žlez ali izgubo vode v telesu ali druge pojave delati odgovorne za staranje. Toda za sedaj so to le teorije in praktična uporaba teorije o spolnih žlezah z znanimi pomlajevalnimi eksperimenti se je izkazala za neučinkovito.

Simptome staranja poznamo dobro. Sem spada med drugim sivljenje las, kar telo v nekli starosti ni več sposobno proizvajati pigmenta, ki dajejo lasem barvo. V poznejših letih postane tudi preskrba poedinih organov s krvjo slabša, zmogljivost možganov in živčevja popušča. Danes je mogoče nekatere teh simptomov odpraviti, s praviim življenjem, pravilno dieto in po potrebi z operativnimi posežki. Vsi takšni ukrepi pa se obračajo le proti posledicam nekega vzroka, ki je staranja krivo in ki ga za sedaj še ne moremo pojasniti.

Nad vse zanimivo domnevo o tem pravem vzroku staranja in po njem smrti je nedavno izrekel nek učenjak. Je to domneva kakor vse druge, a vredna da jo navedemo. Dejal je, da so morda kozmični žarki, ki so postali po vzletih v stratosfero tako popu-

šarni, krivi staranja in smrti bliž. Ti žarki so tako probojni da jih niti 40 m debela svinčena klada ne more popolnoma zasloniti. Tem manj se jim more potem upirati človeško telo. Neki delci tega žarenja imajo v sebi tolikšno energijo, da bi potrebovali napetost več nego 10 milijard voltov, če bi jih hoteli podobne umetno proizvajati. Ne bi bilo nič čudnega, če bi električni delci tolikšne energije sčasoma, po desetletnem neprestanem bombardiranju imej neke škodljive posledice za organizem, morda se pod njihovim vplivom sčasoma uničijo neke stanice, ki so za življenje nujno potrebne, ali pa izgube sposobnost do delitve, ves organizem občuti potem neugodne posledice v obliki staranja, ki je samo počasno odmiranje, in končno smrt. Kakor rečeno je to samo domneva, lahko bi morda marsikaj navedli zoper njo.

Toda vprašanje kozmičnih žarkov nas je opozorilo na zelo važno nalogo, ki jo mora znanost še izpolniti, na našo nadaljnje proučitev stratosfere. Ljudje se dvigajo v njej čedalje višje in si izmišljajo najbolj prevečane pripomočke, da bi proučili skrivnosti tistih njenih višin, do katerih se sami danes še ne morejo dvigniti. Uspehi so že danes zelo presenetljivi.

Še pred kratkim smo n. pr. mislili, da temperatura ozračja čedalje bolj pada, čim višja je ozračna plast. Toda v zadnjem času so ugotovili, da je nekako v višini 60 km celo topleje nego na zemlji. Do višine kakšnih 30 km vlada v stratosferi prilično enakomerna temperatura 55 stop. pod ničlo. Potem pa se prične dvigati in kakor nas učijo poskusi z oddajanjem zvočnih valov in brzino njih razširjanja v višini, vlada pri 60 km že temperatura 37 stop. nad ničlo!

Seveda pa to vprašanje še ni dokončno pojasnjeno. Baš z najnovejšimi raziskavami v polarnem ozemlju so se pojavile glede tega dognanja nove komplikacije, in sicer v toliko, da tam sončno žarenje, ki bi lahko povzročalo to porast temperature, kot takšen vzrok ne more prihajati v poštev. Anormalno razširjanje zvočnih valov, ki je dalo prvi povod za teorijo o na-

računanju toplote v stratosferi, so ugotovili tu namreč tudi v polarni noči, ko ni nobenega sonca. Kje je tedaj vzrok? Takoj se je pojavila domneva, da so tudi pri tem pojavu po sredi kozmični žarki. Toda to je treba šele dokazati.

Kje se začneja stratosfera, vemo približno. V višini kakšnih desetih kilometrov, tam kjer ni več nobenih pojavov, ki ustvarjajo vreme na zemlji. A kje je konec stratosfere? Z opazovanjem tako zvanih žarečih nočnih oblakov, to je poedinih oblakov podobnih tvorb v velikanski višini, ki jih sonce še obseva, ko je že zemlja odeta v noč, so izračunali, da se končuje stratosfera približno pri 70. km višine. Tudi meteorji se vžigajo pod to mejo.

nad njo tedaj skoraj gotovo ni niti sledu kisika več. Ob tej meji leži tudi tako zvana heavisideska plast, ki jo poznajo vsi poslušalci radia, ker odbija brezžične valove, in prav za prav omogoča poslušanje radia na velike daljave. Po novejših raziskavah pa ima ta plast še važnejše naloge. Zdi se namreč, da je za življenje na zemlji neobhodno potrebna zaščitna plast, ki preprečuje prodor nekih kratkovalovnih žarkov iz vesoljstva na zemljo, kjer bi nemara uničili vse življenje. Tudi heavisideska plast ma svoje skrivnosti in znanost jo je začela prav za prav šele proučevati. Videti pa je, da bo tu v doglednem času odkrila še zelo zanimive in pomembne stvari.

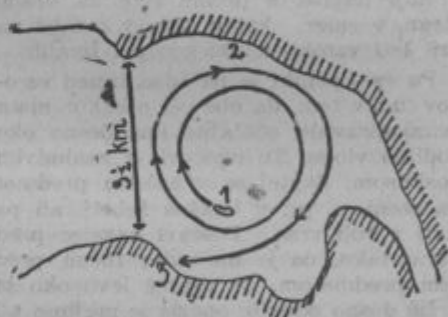
Po razpravi dr. H. Wolterecka —kk

V ZAČARANEM KROGU

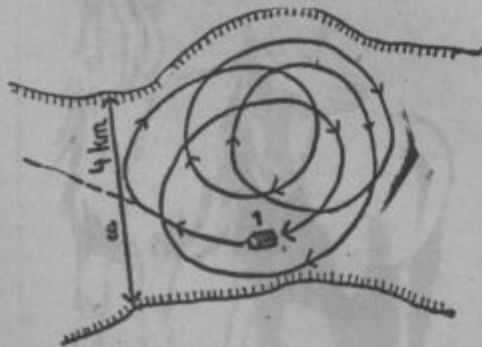
V svoji povesti »Gospod in hlapec« pripoveduje Tolstoj o vožnji dveh mož s sanmi skozi snežni vihar. Izgubila sta orientacijo in po dolgem, napornem potovanju sta dospela do svojega — izhodišča. Namesto naravnost sta se bila vozila nevede v krogu. Tolstoj je uvedel s tem v literaturo pojav, ki ga opazujejo zelo često. Posebno strašna postanejo lahko takšna potovanja v puščavi ali v brezmejnem gozdu in v stepi brez vode. Kdor v takšnem ozemlju zaide s prave poti, je skoraj izgubljen. Kakor se zdi, potuje v takšnih primerih človek

vedno v krogu, pa naj si še tako prizadeva, da bi stopal naravnost.

To so zelo čudni pojavi in je tedaj umljivo, da se jih je morala lotiti tudi zna-

Dva ribiča sta hotela v nekem norveškem fjordu veslati od 1 do 2. Kmalu potem ko sta zapustila otoček 1, je nastala gosta megla. Več ur sta se trudila, da bi dospela do cilja, končno sta obupala in izstopila pri 3.

Tipičen primer tavanja v krogu: Med dvema verigama gričev stoji skedenj (1). Nekoliko mož je hotelo od 1 do 2, toda v gosti megli so stopali v samih krogih in so končno spet do svojega izhodišča, do skednja.

nost. Odgovoriti je treba tu predvsem na dve vprašanji: Iz kakšnega vzroka je čkvek, ki nima orientacijske možnosti, neprestano in nehote prisiljen stopati v krivulji? Ali ima to krožno gibanje v naravi kakšen poseben pomen in namen?

Predvsem so ugotovili, da ni samo človek potrjen temu pojavu. Pri konjih, ki so se izgubili, so opazili isto. Prof. Guldeberg pripoveduje kakor Tolstoj o vpregli s sanmi, ki je na ledu nekega je-

zera ponoči zašla v hud snežni metež. Ker se ni bilo mogoče orientirati, so prepustili konju, naj teče po svoji volji. Tudi ta vprega je romala dolge ure v krogu. Pri pogonih na zajce, antilope i. t. d. so ugotovljali zmerom znova, da imajo preganjane živali nagnjenje obračati se v določeno smer, in sicer večinoma na desno. Tudi pes, ki pade v vodo, plava nekaj časa, dokler se ne zbere, v krogu, šele potem se obrne proti bregu ali v drugo določeno smer. Živali, ki so jim začasno izključili čute, vid, voh, sluh, se vedno gibljejo v začaranem krogu. Takšne poskuse so delali z mačkami, mišmi, racami, lastovicami, golobi, celo z ribami — in z istim uspehom.

Naše telo in telo višjih živali, kakor znano, ni zgrajeno popolnoma somerno. Desna stran mu je po navadi močnejše razvita nego leva. Tako pri večini ljudi težišče ne leži na podolžni središčnici, temveč malo bolj na desno. To tudi zavoljo tega, ker teža jeter, ki ležijo na desni strani, ni v ravnovesju s težo leve strani srca. Mišičje desne strani je tudi skoraj vedno bolj razvito nego na levi strani. To bi bil vzrok, da se človek v hoji nagiba s preme črte na desno stran, v smer, kakor tečejo kazalci na uri. Isti vzroki učinkujejo pri živalih.

Po vsej priliki je pa eden izmed vzrokov tudi v tem, da obe oči nikakor nista »enakopravni«, običajno ima desno oko vodilno vlogo. To ugotoviš z zanimivim poskusom. Zgledaj se v kakšen predmet na steni, n. pr. v kakšen žebelj, ali pa tudi v rob vrat. Postavi kazalec pred obraz tako, da je na videz točno pred tem predmetom. Če zapreš levo oko in držiš desno odprto, opaziš le majhno ali pa nobene spremembe. Če pa zapreš desno oko in držiš levo odprto, se ti bo videlo, da se je premaknil za lep košček proti levi. (Pri »levovidcih« je seveda narobe.) Med ljudmi je prilično trikrat toliko desnovidcev, kolikor levovidcev. Cela vrsta opazovanj dokazuje, da je s tem načinom vida, pred vsem torej z desnovidnostjo, v zvezi stremiljenje, da se ob nedostajanju orientacije obračamo na eno stran, predvsem torej proti desni. Izraziti desnovidci nosijo desno ramo pri hoji nekaj naprej in jim desna noga tudi stopa močnejše nazven nego leva. Ze iz te drža lahko sledi odklon na desno. Zanimivo je s tem v zvezi, da se napise tablice na vratih postavljajo večinoma na desno stran. V gledališču lahko opazuješ, da uporabljajo ljudje od dveh

možnih stopnišč najrajši desnega. Znanstvena preiskava oseb, ki so stopale po levem stopnišču, je pokazala, da je bilo med njimi razmeroma več levovidcev. Ta dejstva so nedvomno zelo pripomogla k temu, da so v večini dežel uvedli voznjo po desni strani ceste.

Pojav stopanja v krogu je v živalskem svetu tako razširjen, da se moramo vprašati, ali ni v njem kakšen smisel. In dejansko moramo na to vprašanje odgovoriti pritrdilno. Norveški raziskovalec Guldberg je pokazal, da se živali, ki se v prosti naravi izgube od svoje črede, na ta način povsem avtomatično vračajo do nje, prav tako se piščeta in drugi mladiči na prvih poteh, ki jih vodijo od matere, sami od sebe vračajo k njej. Materinski nagon za to, kakor vse kaže, ve, kajti če se kakšen mladič izgubi, ga samica ne začne iskati naokrog, temveč ostane na mestu in ga le kliče. Tako bi bila v dejstvu začaranega kroga, ki je videti na prvi pogled tako nesmiseln, v resnici za mnoge primere zelo važna uredba narave.

Po razpravi dr. P. Völkerja — kk

KONSERVIRANJE MESA

V britanski Indiji so lani z uspehom po hotelih preskušali nov način, kako ohraniti meso užitno kolikor časa hočeš, to pa celo ob visoki temperaturi. Shrani se pod poveznik, kjer je zrak nadomeščen s plinsko mešanico, kakršna se kaj lahko dobi: ogljikova kislina in dva odstotka žveplene kisline.

E. Linkenbach: STEPNA KONJICA

P A S T I R

IVAN POTRO

N A D A L J E V A N J E

Pašnik se je širil ob sosedovem. Svobodovi otroci so že pasli. Živina je sprva begala zaradi obodov in vročine. Tinek jo je pogнал za gozd, v senco. K sosedovim, ki so pasli ob meji, si ni upal, ker bi ga utegnili domači videti. Na pašniku — tam je bil Tinekov svet. Tod je živel otrok najrajši. Sem je malokdaj zašel kdo domačih. Otrok je pel in se predajal svojim mislim. Nekoč bo Tinek velik, tedaj se ne bo nikogar več bal, Lah ga ne bo mogel priganjati k delu...

Sčasoma se je živina porazgubila po pašniku... Tinek sam ni vedel kdaj je zašel med sosedovo deco.

Tudi Jožica je bila tam.

Pastirju je bilo pred tem dekletom vselej nerodno. Ni vedel kam bi vtaknil roke, zdele so se mu predolge, rokavi na suknji so mu bili prekratki, hlače raztrgane, srajca zamazana, noge blatne in razpokane od vročine in nesnage. Bal se je očitka v dekletovih očeh ali besed ali, da je le pastir pri Lahu, hlapec, in mora še pasti, ko že drugi hodijo v šolo...

Otroci so se razpostavili ob vrbačah in pričeli »brusiti škarjce«. Tinek je ču-

til, kako mu je vroče, kadar je priskočila Jožica in sta se izmenjala.

Na živino, ki se je pomešala na pašniku, so pozabili.

Sredi največje razigranosti se je pridedal ob potoku stari Svoboda.

— Jezus, ata!

Otroci so se razbežali. Tinek je zgajnal svoje krave s sosedovega pašnika, Svobodovi z Lahovega.

Stari Svoboda je prav tako počasi kakor je hodil, zategnjeno zapel:

— Že dobro. Le povej Lahu, da se bomo drugje zmenili, kako je s pašo in kakšnega pastirja ima. Vas pa čaka doma vsakega svoje!

Počasi je odšel za potokom proti Lahovi hiši. Tinekove oči so mu s skrbjo in strahom sledile. Ob ogradu se je sosed ustavil. Lah je nabijal na dvorišču razsušen sod.

— Sam bi včasih pogledal na travnik, če imaš še prekilavega pastirja, ki ne ve, kje je naše in kje vaše. Potem ne boš tajil, da se ni tvoja živina po našem pasla.

Lah ni črnil besede. Zavrelo je v njem. najrajši bi stopil na pašnik in pretepel pastirja. Brzdal se je zavoljo sosedu.

Otrok je že slutil, kaj se nabira doma. Do mraka je prečepeel na paši, ni si upal gnati živine domov.

K večeru je Lah pripeljal na pašnik samotež voz. Bil je nasajen, vendar se je delal, kakor da nič ne ve. Pastir se mu je izogibal.

Napregla sta in odšla po snopje. Tinek je nakladal na voz, Lah zlagal. Dvigal je kar po tri težke snope hkrati in jih z vilami metal med lestve, da so se mu na stegnih napenjale žile od napora. Gospodar bo opazil njegov trud in bo pozabil na vse. Ko sta peljala naložen voz domov, je pastir glasno kričal nad živino, pokal z bičem in se delal dobre voljo. Doma je hitro spravil živino v hlev, zmetel nato snopje na gumno, ne da bi mu kdo rekel.

Pozna noč je že bila, ko je prišla Lahovka in ga osorno ogovorila:

— Kako? Ne boš večerjal? Naj hodi-mo še posebej pote?

Pastirju so besede dovolj povedale. Pričel je jokati, da bi se vsaj nekemu zasmilil in našel zaslonbo.

G. A. Jäger: SEDEMDESET LET

— Krave so mi ušle na Svobodovo. Zganjal sem jih nazaj, ali pomagalo ni dosti, ker je bila taka vročina in so obadi hudi. Mati, saj nisem kriv!

— Pojdi večerjat!

V sobi je gospodar sedel za mizo in večerjal. Pastir se je razgledal. Hitro je pospravil pol sklečke kaše in se odpravil. Križal se je med hojo.

Še nekaj korakov in bo zunaj. Srce mu je močno udarjalo.

Lah ga je pisano pogledal:

— Ne boš vsega? Ti ne diši!

— Ne sem sit, je rekel Tinek prisiljeno zadovoljno in poskušal preko sobe.

Gospodar se je dvignil: Počakaj, bova obračunala!

Otrok se je stresel. V oči so mu privrele solze.

Gospodar je stopil v priklet.

Pastir mu je poskušal ubežati. Lah ga je sunil nazaj v sobo. V desnici je za hrbtom nekaj skrival. Pastir je zatulil in se splazil čez mizo v kot.

Stari mu je zagrozil z vrvjo. Bila je namočena, da je kapalo ž nje.

— Si jo videl? Že par ur se namaka zate. Ni hudič, da bi ti enkrat za vselej ne iztepel tvojih muh. Ni ti bilo dovolj, da si me jezil na njivi, da bi se skoraj zgodila nesreča. Zdaj naj še tožbe plačujem. Sam mi povej če si kaj vreden?

Otrok se je v kotu milo jokal in obljubljal, da ne bo nikdar več nemaren, da ni kriv, če mu je živina našla zaradi vročine...

— Pridi sem!

Pastir se je tresel pred razjarjenim gospodarjem.

— Boš prišel, ali ne?

Tinek je vztrepetal.

— Poklekni in prosí oduščanja!

— Gospodar, bodite usmiljeni! Nikdar ne bom več nemaren, vedno bom lepo pasel! Ljubi gospodar, oče, oče...

Pokleknil je in dvignil drhteče roke.

— Oče, ljubi oče!...

Otrokove oči so vroče prosile. Mogoče se ga le usmilil.

— Kakšen oče? je zavpil Lah in ga užgal z namočeno vrvjo po sklenjenih rokah.

Nato je med kričanjem in ječanjem padalo po glavi, bo bosih nogah, po hrbtu in kamor je pač priletelo.

Pastir je pričel moliti in klicati mater. Prihitela je gospodinja.

— Saj ga boš ubil.

— Ga ni škoda! Vlačugarsko seme! V šoli ga uče, da se mora gospodarja

ubogati. Imel bi smrtni greh, če ga ne bi kaznoval.

Sunil je pastirja z ного v priklet.

Zunaj je bila hladna noč. Otrok se je prijemal za rane, ki so ga žgale po vsem telesu, šklepetal je z zobmi in hlipal!

V hiši je rohnel gospodar:

— Jutri zarana naj pobere cunjje in gre.

In še je preklinjal otrokovo mater.

V hlevu se je Tinek naslonil na kravo in se sčasoma zbral.

Nekaj obupnega se je nabiralo v njem in ga dušilo. V nemi onemoglosti je škripal z zobmi, stiskal pesti in preklinjal gospodarja. Rane so ga žgale, da se je krivil od bolečin.

— Čemu sem le na svetu, ko me vse sovraži! je stokal.

Videl je svoje teptano življenje pred sabo. Nikoli se ne bo izpremenilo.

— Ubijem se!

Vzradostil se je ob misli, da bi se končal in se tako maščeval nad svetom.

— Kam naj grem? Pastirjem se nikjer ne godi bolje. Jožica bo zvedela in vsi otroci, kako sem bil tepen. Prekleta, ki si me rodila!

V tem hipu je občutil vsa ponižanja, ki ga bodo še doletela. Topo je stmel v grozo pred sabo.

Pred letom se je v vasi obesil nori Franč. Tudi njega niso trpele. Tinek se je mimogrede spomnil nanj...

V sencih ga je stiskalo. Misel na norega Franča se mu je vgnezdila v možganih. Želja po maščevanju jo je podpihovala.

Stopil je k zidu, snel vrv, jo zadržnil na klin, napravil zanko in se obesil!

— To imate!

V temni soperici so dihale živali.

Tedaj je gospodinja odmaknila vrata in posvetila z leščerbo v hlev.

— Tinek, vsega si si sam kriv! Ali nisem že opoldne — Jezus Marija!

Ob steni je visel na zategnjeni vrv pastir.

Zenska se je hitro zavedela. Segla je po srp in prerezala vrv. Nezavesten z zabuhlim obrazom je pastir padel na steljo.

Zenska je skočila v hišo po moža in blagoslovljeno vodo. Vse sta poskusila, dokler se ni ovestil.

— Taka žaba, pa že kaj takega!

Pastir se je skrčil kakor klop, stisnil prste na rokah. Steklen sij onemoglega gneva mu je lesketal v zenicah.

Zunaj je pričelo rositi...

ALEKSANDER DUMAS STAREJŠI OČE „TREH MUŠKETIRJEV“

24. julija 1803 — 5. dec. 1870

Znameniti dramatik in romanopisec, sin generala Davy Dumasa, je imel nekoliko zamorske krvi v svojih žilah. Ko je nekoč zavrnil postrežčka, ki mu je želel odnašati dva težka kovčega,

No, koliko pa potrebujete? Alj še bolje: razdeliva si! Tamle je moja blagajna, ključ tiči v vratih; prijatelji jemljejo iz nje svobodno. Poglejte, koliko so mi pustili; vzemite si polovico, ostanek bo zame. Je prav, kaj? Dejiva si

Aleksander DUMAS st.

NORRETRANDERS

ilustrator »Treh mušketirjev«, ki so pričeli izhajati v tem zvezku

je pariški nosač porogljivo zasikal za njim: »Sade nègre!« Korenjaški Dumas pograbi zbadljivca z desnico za pas in ga drži za kazen nekaj trenutkov nad Sejno. Potem postavi zbegnena slabiča na tla in krene dalje s svojo prtljago.

Takrat je bil naš pisec pač v stiski za denar. L. 1852 je celo z begom v Belgijo iskal zavetja pred upniki. Kadar je imel dovolj cvenka, ni skoparil. Toda razni priskledniki so ga preveč izkoriščali. Zato si je izmislil zvijačo, ki se je imenitna zdela Murgeru, avtorju »Prizorov iz bohemskega življenja«:

»Denarja vam je treba, prijatelj,« je rekel Dumas moledniku, »kršenduš, to se rado pripeti. Jaz nisem vselej služil po dve sto tisoč frankov na leto. In ko sem bil uradnik pri vojvodi Orleanskem s 1200 franki na leto, hm?

po bratovsko.« Stvar je bila sijajna. Prijatelj se je obotavljal zastran lepšega, vendar ne dolgo: odklenil je predal in našel v njem dva kovanca po pet frankov... katera je Dumas položil tja vsako jutro iz previdnosti. Murger je bil silno vesel te modrije, ne zaradi njene novosti, pač pa zaradi — petih frankov.

Igralec Bouffé pripoveduje, da mu je A. Dumas po nekem pomenku izjavil:

»Dragi Bouffé, tega vam ne očitam, toda pogovor, ki sva ga imela med seboj, ne stane sto frankov.«

To je bilo treba pojasniti:

»Pravkar pišem roman v dveh snopičih, od katerih sem prvega skrpupal v manj ko 24 urah in je že v tisku.

Drugi, ki sem se ga lotil včeraj, pojde za svojim tovarišem zajtra. No, za ta dva snopiča dobim štiri tisoč frankov. Poprejele sem vam dejal, da zmašim enega v p'čilih 24 urah; potakem izgubljen okoli 100 frankov v 60 minutah, kadar ne sučem peresa.«

V dramih se je Dumas uveljavil i. 1829 z zgodovinskim delom »Henri III et sa cour«: slika tega dvora je bolj zabavna ko točna. Pozneje se je poskusil v verzificirani tragediji: »Charles VII«. Pomalem je Dumas zdrknil proti melodrami, n. pr. »Kean« (1836), kjer opažamo prepovršno psihologijo in pomanjkanje sloga. Toda vse kaže-

jo neizpodbitno vrline: gibanje, živahnost. Njih nastop pomeni prvi sijajni vzgon romantične dramatike. S svojim prenapetim predvajanjem in s strastno govorico so mogočno vplivale na sodobnike. Dumas je imel svoj lastni oder, Théâtre historique, za katerega je priredil celo vrsto svojih zgodovinskih romanov.

Plodoviti dramaturg je zapustil kopo romanov, za katerih naslove bi človek porabil par strani tega tednika. Dumas je najbolj priljubljen in najbolj častan pripovednik XIX. stoletja. Med njegovimi 1200 knjgami najdeš 12 »spominov« (mémoires), 30 potopisov, 25

TRIJJE MUŠKETIRJI

SLOVO

Lepoga pomladanskega dne 1. 1625. Je sklenil mladi francoski plemič d'Arctagnan zapustiti svoj domači kraj v Gascogni ter se napotiti v Pariz, da prosi tam za sprejem v slavni zbor mušketirjev Ludvika XIII. Ob slovesu mu je izročil oče na pot tri stvari: denarnico s 15 tolarji, konja in priporočilno pismo za gospoda de Trévilla.

»Glej sin, ta konj je pred trinajstimi leti na dvorišču tvojega očeta zagledal luč sveta, Prizanašaj mu, kolikor moreš in ne prodaj ga nikoli. In stopi v Parizu pred gospoda de Trévilla, ki je bil nekoč moj sosed ter mu izroči to pismo. Začel je iz nič kakor ti, danes je pa stotnik kraljevih mušketirjev. Vem, Njegovo Veličanstvo kralj ga cení, pa tudi kardinal ga spoštuje.«

zvezkov dramske vsebine, 100 zgodovinskih spisov, en kuharski slovar in 250 romanov. Najbolj slovejo »Trije mušketirji«, kjer junaki Artagnan, Athos, Porthos in Aramis predstavljajo štiri različne temperamente.

Vseh povesti pa ni sam spisal. Imel je po lastni izjavi pomočnike, katerim je dajal navodila za zgradbo novega dela. Tako se je baje nekoč primerilo, da je v romanu, ki so ga obdelovali hkrati štirje pomagači, na koncu že živela oseba, umorjena v prvem poglavju. Priznati pa je treba ročnost, s katero je znal vsaki snovi, dobljeni kjerkoh, vtisniti svoj osebni pečat.

L. 1846 je kot historiograf spremljal vojvodo Montpensierskega na njegovem svatbenem potovanju po Španskem in Severni Afriki. Šest let nato, ko je doživel polom dveh svojih dnevnikov, s katerima je mislil korenito vplivati na takratne dogodke, se je zmuznil proti severu. Vrnivši se je v Parizu ustanovil kratkotrajna lista »Mousquetaire« (1853) in »Monte-Cristo« (1857). Nato se je udeležil Garibaldijevih vojni pohodov v Siciliji in Napolju. V tem mestu je bil celo nekaj mesecev ravnatelj vseh muzejev. Po svojem povratku je stopil na čelo velikemu predmestnemu gledališču Grand

A. L. DUMAS ST.
ILLUSTRATED
NORRETRANDERS
PONATIS NI DOVOLJEN

OČETOVSKI SVET

Oče se je dvignil, obesil sinu svoj stari orožni prepas z mečem preko rame ter mu z nežnim, toda ponosnim pogledom nanj dejal: Samo s svojim pogumom, sinko, da izključno le s svojim pogumom more dandanes plemič najti svojo srečo. Ako v dani priložnosti le za sekundo omahuje, je zanj vsa prihodnost izgubljena. Zato zagra-

bi vsako pravo priložnost, kakor se ti pač ponudi in celo išči pustolovščin: Naučil sem te sukati meč, tvoje kite so železne in tvoje pesti jeklene. Bij se in sicer tem bolj, ker so dvoboji prepovedani in ker prav to zahteva dvojni pogum od tebe.«

Nato je gospod d'Artagnan objel sina, ga nežno poljubil na oba lica ter ga odpustil s svojim blagoslovom.

théâtre parisien. Ali kasnejši njegovi izdelki niso več tako vlekli občinstva. Zato je na odru pričel javno predavati. Ko mu je oblast to prepovedala, je nadaljeval po tujem: na Dunaju, v Pešti, Benetkah. A brez pravega uspeha. Cemerem se je spet nastanil na rodnih tleh. Ko pa sta bili zadnji dve njegovi povesti »Zgodba mojih živah« in »Zenska vojna« (l. 1867) hladno sprejeti, je dal peresu slovo ter ustanovil tvornico

za omake. Omakarna mu pa tudi ni prinesla sreče. Umaknil se je s tega sveta ravno v času, ko so Prusi priiskali na Pariz.

Dumasovi spisi so doživeli več celotnih izdaj, n. pr. eno v 300 zvezkih, neko drugo poslikano v 50 zvezkih. Pri nas je precej njegovih del zagledalo beli dan, vendar bi še marsikaj naletelo na hvaležne čitatele. A. D.

„O KEMIJI NE RAZUMEŠ NIČESAR!“

MOŽ, KI JE IZUMIL UMETNO GUMO

Hofmann, ti si morda prav dober telovadec, toda o matematiki in kemiji ne razumeš ničesar! V zadnji klopi neke stariše turingijske samostanske šole je sedel mladič, ki je moral že v stotič slišati te besede graje iz ust svojega strogega učitelja. Res mu je šla malo trda z učenjem, že dvakrat je bil padel in oče mu je zagrozil, da ga bo vzel iz šole in ga dal kakšnemu rokodelcu v uk, če se ne poboljša. Fritz Hofmann, sin čestitega meščana iz malega turingijskega mesta Koelleda sicer tudi pozneje ni postal vzoren učenc, vsekako je prilezel skozi zrelostni izpit in si je na vseučilišču v Rostocku pridobil doktorski kljubuk. Če bi bila tedaj že obstojala visoka šola za telesno vzgojo, bi bil postal morda docent za sport, tako ga je pa vleklo v lekarništvo. »Od lekarnarja do kemika ni dolg korak,« je dejal pozneje, »in če so me v mojih šolskih letih učitelji smatrali nesposobnega za to vedo, me je desetletje pozneje tem bolj mikala.«

Mož, ki je tako govoril, je bil izumitelj umetne gume, prof. dr. Fritz Hofmann, ki je s svojimi desetletnimi raziskovanji naredil, da vozijo avtomobili danes po nemških cestah na obročih, v katerih ni več niti miligrama uvožene sirovine. Prej je bil ravnatelj vroclavskega zavoda za raziskovanje premoga in živi sedaj v pokoju.

Bila je neskončno dolga in naporna pot, preden je došel do svojega življenjskega cilja. Stotine patentov predstavljajo mejnike na tej poti, ki je šla zdaj navzgor, zdaj navzdol in je požrla mnogo milijonov mark s samini poskusi. Kemik C. Harries je bil prvi, ki je naravno gumo razčlenil v njene

temeljne prvine. To je bil začetek. A ko je prof. Hofmann l. 1909. s segrevanjem premogovega katrana pridobil kemično izopren, so lahko že rekli, da je umetna guma tu. Iz tedanjega časa, ko je bil dr. Hofmann kemik v laboratoriju elberfeldskih tovarn barv, poznejših I. G. Farben, hrani izumitelj v neki omariji majhno, prazno steklenico. Nekoč je bil v njej prvi, umetno pridelani izopren, tekočina, ki zelo hitro izhlapeva. Iz njenega brezbarvnega plina nastaja beli, kakor steklo svetlikajoči se kavčuk, ki ga za praktično porabo potem še vulkanizirajo in predelajo.

L. 1912. je zasedala v Elberfeldu konferenca nemških naravoslovcev in zdravnikov. Takrat je dr. Hofmann pokazal prvič dvojico obročev iz sintetskega kavčuka. Ko je v svojem kratkem predavanju omenil, da sta ta obroča prevozila že skoraj 100.000 km, so zbrani učenjaki sprejeli to trditev z nevernim mrmranjem. Tedaj je Hofmann potegnil iz žepa gumasto žogo, jo zagnal na tla, da je skočila do stropa in je dejal: »To, gospodje, ni nič drugega nego nemški črni premog!« Seveda ta kavčuk še ni imel lastnosti naravnega. Ni bil dovolj prožen in se je prej trgal.

Ko je l. 1913. umetni kavčuk prišel na trg, ga je čakala težka preizkušnja. Cena sirovega gumija je bila tedaj 30 mark za kilogram. Kmalu potem je pa padla njegova cena na 4 marke, tako da je postala proizvodnja umetne gume nerentabilna. Šele v času svetovne vojne so pričeli spet z njo, ko je primanjkovalo inostranskih sirovin. Po vojni pa ni bilo več vredno nadaljevati s to fabrikacijo, kajti cena plantažnega kavčuka je bila padla na 70 pre-

nigov za kilogram. Sele v zadnjih letih je postalo vprašanje umetne gume spet pereče. Treba pa je bilo še precej dela, da so dobili umetno snov, ki ni bila naravni gumi enakovredna, temveč jo je tudi v tem in onem pogledu prekašala, da je mogla z uspehom tekmovali z njo. Ceλο leto so trajali poskusi, ki naj bi podali dokaz da so ta smoter dosegli. Veliko število lahkih in težkih motornih vozil so opremili z obroči iz sintetske gume, cela kompanija se je vozila s tako opremljenimi

vozili leto dni s povprečno brzino 50 km na uro in opravljala vsak dan do 600 km dolge proge, izbirala je najtežje gorske poti, vozila se je v največji vročini in v največjem mrazu, na pot so ji trosili žeblje, obroče so traktirali z noži, mučili so jih na žarečem oglju, podili so jih z neznanjskimi brzinami preko dolgih tekmovalnih prog, preizkušali so jih s kemičnimi snovmi, toda umetna guma je zdržala vse te preizkušnje tako, da ji naravna guma ne more nič več hudega. ah — k

IZ LITERARNEGA SVETA

O LITERARNI KOLABORACIJI

Proti koncu februarja se je z Nemčijo ves svet spomnil rojstne obletnice znamenitega pravljicarja Wilhelma Grimma († 1839), ki je v nerazdružnem slovsvenem sodelovanju s starejšim bratom Jakobom (1785—1863) dal svetu v izredno posrečeni redakciji več zbirke pravljic, ob katerih še dandanes otroci vseh narodov gledajo v čudoviti svet prvinske fantazije in sodoživljajo njeno pisano snovane.

Poleg mojstrov Francoza Perraulta in Danca Andersna sta brata Grimmova gotovo najvidnejša zastopnika te literarne zvrsti, ki je — če izvzamemo prevode* sv pisma — brez dvoma našla največ in najbolj navdušenih bralcev.

Ta dva učena univerzitetna profesorja germanista, ki sta vsak zase temeljito obogatila nemško znanost o filologiji, mitologiji in najstarejši slovsvenih zgodovini, sta pa obenem tudi redki primer tesne literarne kolaboracije, primer, kakršnega najdemo samo še pri bratih Edmondu (1822—96) in Julesu (1830—70) Goncourtih. Kakor brata Grimmova sta tudi Francoza brata Goncourta vsaj življenjsko združeno živela in do zgodnje smrti mlajšega Julesa v nerazdružnem sodelovanju napisala vrsto naturalističnih romanov in razprav iz domače in eksotične zgodovine umetnosti. Skrivnost njihuj kolaboracije, to je soudeležbo posameznika pri skupnem delu, je šele pozno pojasnil osamljeni Edmond v spominskem romanu »Frères Zemganno« in v 9. zvezku zapiskov »Journal des Goncourts«, kjer je točno povedano: Moj brat (Jules) je bil vesele, nervozne in razborite jaz pa melanholične, sanjave in zbrane narave... Moj brat je bil izurjenjši stilist, mojster sloga in končno bolj pisatelj kot jaz, ki sem ga takrat prekašal samo v tem, da sem se znal bolje razgledati krog sebe... Jules je pazil na slog, jaz sem pa usmerjal stvaritev dela. (Glej moje poročilce v Ljubljanskem Zvonu, 1924, str. 573).

Prav tako sta se tudi brata Grimmova vsak po svojem značaju, posebnih sposobnostih in različnem nagnjenju udeleževala zapisanja, oblikovanja, znanstvenega tolmačenja in končne redakcije svojih znamenitih »Kinder- und Hausmärchen«. Ze takoj spočetka se je starejši Jakob bolj zanimal za znanstveno izrabo ljudskih pravljic, Wilhelm pa za njih umetniško zajetje. O načinu dela mlajšega brata pripoveduje nekje Jakob: On, Wilhelm, je našel veselje in pomirjenje v ritmu in vedri vsebini dela, moje veselje in moja radost pa sta obstajala v delu samem. Ko'ko večerov sem preživel med knjigami v blaženi tišini, moj brat pa v vesele družbi, kjer so ga vsi radi videli in navdušeno prisluškovali njegove-

BRATA GRIMM

(na levi Wilhelm, na desni Jakob)

mu mikavnemu načinu pripovedovanja. Tudi godbo je nad vse rad poslušal, medtem ko meni ni bilo toliko zanjo». — Kakšna razlika v nravi in življenju obeh bratov, ki sta leta in leta delala v isti sobi ob pisalnih mizah, tesno dotikajočih se druga druge. Jakob je bil v svoje delo globoko zatopljen, samotarski učenjak, Wilhelm pa že od mladosti bolehen, občutljiv a obenem življenjsko vesel umetnik. Ko sta se brata le za kratko dobo morala ločiti, piše Wilhelm ves obupan svojemu sodelavcu: »Ko si odšel, sem mislil, da mi bo počilo srce, nisem mogel tega prestajati, res ne veš, kako te imam radi«. — Nepekosljiv zgled bratovske ljubezni! Prav kakor oba Goncourta.

K sklepu spomnim bralce še na stike Jakoba Grimma z našim Jernejem Kopitarjem in Vukom Stefanovičem Kanadžičem in na vpliv, ki sta ga oba brata kot nabiralca in poveljevalca narodnega blaga imela na Slovane sploh. Pavel Karlin

NOVE KNJIGE IN REVIIJE

Uredništvo je prejelo:

LETOPIS MATICE SRPSKE, I, CX, knj. 345, zv. I. Na uvodnem mestu je dr. Mija Mirkovića članek »Zapad živi v strahu.« Glede italijanske vojne ekspedicije v Afriko pravi, da je fašizem z gotovostjo računal, da mu ne bo nobena kolonialna sila nasprotovala pri ustvarjanju »civilizacijske misije«, ki so jo pred njim z uspehom vršile vse te materialistične države. Fašizem je vedel, da Francija in Anglija v strahu za svojo osebno sigurnost ne bosta storili ničesar proti Italiji. Nadalje je priobčen govor, ki ga je imel profesor na ljubljanski univerzi dr. N. Radošič ob priliki proslave stoletnice smrti me-

tropolita Stefana Stratimirovića na slovesni seji Matice Srpske. Veliko Petrović razpravlja o »Poprsju v likovni umetnosti«, dr. Anica Savić-Rebac pa o »Platonski in krščanski ljubezni.« D. Svetislav Stefanović piše o »Rasnem vprašanju kot kulturnem in nacionalnem problemu v Jugoslaviji.« Zvezek vsebuje tudi pesmi M. Jakšića, T. Ujevića, N. Mitrova, J. Vasiljevića in B. Čulića. Lepo prozo zastopata Ivo Andrić in Izidora Sekulić. Sledi še zanimiv književni pregled kritike in beležke. Letopis ureja Vesa Stajić izhaja šestkrat na leto in stane za Maticę Srpske 60 din letno, za nečlane pa 80 din. Uprava: Novi Sad, Sokolska 1.

RAZORI 1. IV., marčeva številka. Izmed zanimive vsebine tega mesečnika za odraslo mladino omenjamo; konec povesti Ilke Vaštetove »Gradove svitile zida si v oblake«, konec »Beneškega trgovca« v priveditvi P. Kunaverja po Shakespeareju in Lambu, dr. P. Brežnika »V Shakespeareovi deželi«, nadaljevanje Brinarjevega »Pavlihe in njegovih veselih pustolovščin«. Iv. Matičiča sestavek o »Reklami in njeni govornici« (s pripomnjo, da je piščeva trditve o »vsiljivi in zopni reklami v tekstnem delu lista posebna specialiteta pri slovenskih dnevnikih« milo rečeno — enostranska!) Stoletnice rojstva Jos. Stritarja se je spomnil list s priobčitvijo predavanja učenke meščanske šole na Rakeku Iv. Juvančič. List je dobro urejevan, jezik oziroma pravopis pa nista dosledna. »Razori« izhajajo desetkrat na leto in stanejo 30 din.

REJEC MALIH ŽIVALI, glasilo zveze društev rejcev malih živali v Ljubljani in včlanjenih društev, L. III. št. 3. Pravkar izišla številka tega zares smotno urejanega strokovnega mesečnika priobčuje med drugim: Zatriranje kokošjega tifusa (dr. L. Kocjan), Naloga državne zveze za perutninarstvo v Nemčiji (prof. P. F.), O krmiljenju perutnine (Iv. Zupanc), Francoski ali nemški ovnač (Alfonz Inkret), Stanje naše ovcereje v državi in naši banovini (Jak. Hladnik), O gojenju zlahtnih vrvicev, harških kanarčkov (St. Gojznikar), O vzgoji in dresuri policijskega in sportnega psa (F. Goriup) ter še mnogo drugih zanimivosti. List se naroča pri upravi: Ljubljana, Karunova ul. 10 ter stane celoletno din 30.

N A Š J E Z I K

O MAČEKU IN JAKČU

Zoper kvarjenje narodnega jezika po zagrebških in beograjskih dnevnikih, ki pišejo o Kranjcu in o Mačeku, iz Gradca itd., se je končno vendarle dvignil resen glas. Prof. dr. Djuro Šurmin se v Našem jeziku (1936, 140—142) zavzema za oblike, katere edino rabí ljudstvo in ki so v organskem skladu z razvojem vseh slovanskih jezikov: Kranjca, Mačka, Graca (slov. Gradca) itd. Pravkar izišla 6. št. Glasnika Jug. prof. društva ima na str. 570. romanšiera Njemečeka in Vaclavca.

Praslovanska samoglasnika *o*, *o* sta v končnem zaprtem zlogu dala v knjižni slovenščini polglasnik *ə* (pisan z *e*) v osrednjih narečjih se je izgubil, v koroščini, štajersčini in kajkavščini pa dal č:st *e*, prim.: lovec, lovč, lovec), v srbohrvaščini imamo *a* (otac), v drugih jezikih pa *e* (češko otec, poljsko ojciec, rusko otcę). V odprtem zlogu (lovica) pa se je polglasnik izgubil povsod. Zato imamo v roditelju in v ostalih sklonih oblike brez vokala; lovca, otca, oјca, otcá. Kar je lastno vsem slovanskim jezikom in tudi vsem j:žnoslovanskim narečjem, to mora brez dvoma veljati tudi za knjižni jezik. Spričo tega se je potegnil prof. Šurmin samo za sveto narodno pravico, v čemer se mu Slovenci v celot' pridružujemo ter želimo, da bi zaleglo pri bratih ki jim je nmenjeno.

V dobi, ko toliko govorimo in pišemo o razmahu slovanske vzajemnosti in že proslavljamo stoletnico njenega vznika ter se trudimo s poznavanjem jezikov naših krvnih bratov, se nam zdi omenjeno pisanje srbskohrvatskih časnikov skoraj nepojmljivo, še prav posebno pa to, da se niti južni Slovani med sabo ne poznamo dovolj. Še žalostneje je pa, da takega pisanja ne nahajamo samo med navadnim občinstvom, ampak tudi v učenih glavah, saj tako pisanje naravnost zahteva uradni srbskohrvatski pravopis. Boranič (1930 53—54) zahteva pisanje: rus. Orel — Oreia, češ. Jireček — Jirečeka, polj. Jakobek — Jakobeka, slov. Levec — Leveca ter pridevnike: Jirečekov, Levečev! Enako predpisuje tudi Belč (1934 99) Vodopivec. Jirečeka! Ostali Slovani ne ravnaajo tako.

Das' pohvali dr. Šurmin Slovence, da se niso dali zapeljati »filologiji beograjskega tiska«, vendar tudi pri nas, ki smo v negovanju književnega jezika že mnogo storili in se še vedno zelo pečamo, nahajamo nekaj takih primerov iz Gradca v Beli krajini, iz Kragujevca, iz Sabaca, iz Titova, iz Sisaka, slike Jakaca, pri Sajovicu, Primicu itd. Te oblike in podobne so toliko naše, kot če bi komu padlo v glavo, da pride iz Karlovaca, se sprehaja po Golovcu ali pa se smuča na Krvavcu. S.B.

CHARLES GOSKARDIO

Sredi marca t. l. je ob dobri udeležbi predaval v Francoskem inštitutu v Ljubljani ta švicarski pisatelj, publicist in planinar. Pripravil nam je morda najzanimivejši večer, kar jih je bilo v tekoči predavalni dobi v omenjenem zavodu. Govoril je ob prikupnih slikah o gori, kakor se javlja v umetstvu, veri, slovstvu, slikarstvu, dalje v turistikah, potem v vojaškem oziru in končno v vedi.

Predavalec je izšel iz francoske hugenotske družine, ki se je nastanila v Ženevi ob pričetku XVIII. stoletja. Kot drugi sin slavnega gorskega slikarja Alberta Gosa je podobno kakor oče občutil čar velikih alpskih pokrajin in podedeloval po njem lep umetniški čut. Njegovi spisi so ga na mah postavili v prvo vrsto sodobne alpske književnosti. Odlikuje se dalje v vojaških in zgodovinskih pripovedih. Večina njegovih knjig je prevedena na nekoliko jezikov, n. pr. v angleščino, italijansko, nemščino. Eno njih, Soldat und Bürger, pa je objavil naravnost v nemščini. Pripravlja dva romana: Notre Dame des Neiges, in Le lever du jour. Uspešno sodeluje že 25 let pri raznih obzornikih in dnevnikih, n. pr. Gazette de Lausanne, Journal de Genève. Iz poslednjega lista so nekatere malenkosti njegove že prešle v »Žis«.

Oh, Gos je prvovrsten hribolazec in se zanima za vse, kar se tiče planin. Kot član znamenitega angleškega društva Alpine Club je mogel spoznati poslednje velike pobornike alpinizma, n. pr. Ed. Whympera, ki je zavzel Matterhorn (Cervin), častitega W. A. B. Coolidge-a in druge kakor tudi neke velike vodnike. Odtod prepričevalnost in osebni pečat njegovih predavanj.

Pod okriljem družbe Alliance française in newyorškega Institute of International Education je Gos petkrat odšel na predavalno potovanje po Združenih državah in Kanadi; enkrat ga je zaneslo na Havajske otoke. Po l. 1934 je izvršil nekatere turneje po Franciji, Nizozemski, Angliji, Belgiji, Italiji, Španiji, Švici, kakor tudi po vseh balkanskih državah, Grčiji in Turčiji.

V dobi, ko šport in turizma osvaja množice, je založnik Victor Attinger v Neuchâtelu in Parizu osnoval knjigarno za alpinsko pismenstvo pod naslovom »Montagnes«. Uredništvo je poveril Gosu, ki je pričel niz publikacij s knjigo »Alpinisme anecdotique«. A. Debeljak

Največji hotel na svetu: hotel Astoria v New Yorku se ponša s velesprejemalcem za kratke valove. Postaja, ki je stala ogromno vsoto pol milijona dolarjev, omogoča namreč slehernemu posetniku 2200-tih hotelskih sob, da mu odda zvočnik poljubno evropsko kratkovalovno postajo.

V Parizu so si radio aparati vsa naglo vtrli pot v avtomobile in avtobuse. Doslej je namreč že 5000 voz opremljenih s sprejemniki. Od tega ima največji dobiček poštna uprava, kateri donasajo avtomobili letno pol milijona frankov.

Norveško ravnateljstvo pošte in telegrafa hoče mesto dragih telefonskih kablov uporabiti kar eter ter zato mesto običajnih žičnih telefonskih zvez uvesti oddajalce za kratke valove. V to svrhu je pričelo z gradnjo začasnih poskusnih postaj, ki bodo vezale otoke s celino in precej oddaljene kraje z večjimi mesti.

Ameriška »Radio Corporation« je zgradila kratkovalovni oddajalec na Rocky Pointu, ki bo z oddajno energijo 200 kilovатов omogočil stalno zvezo med Evropo in Ameriko.

Med Rimom in Asmaro je že nekoliko tednov v prometu radio zveza za kratke valove, ki je tako umno sestavljena, da je nepoklicanim kakršenkoli sprejem nemogoč. Izumitelj novega oddajnega postopka je Marconi. Bistvo novih priprav je v tem, da se jim med oddajo neprestano spreminja valovna dolžina. Na ta način je sicer tajnost poročil zajamčena, niso pa zajamčene odprave motenj, ki jih bodo s tem načinom oddaje deležni mirni poslušalci.

Turška vlada je razdelila med prebivalstvo 40.000 detektorskih aparatov v upanju, da bo z njimi močno pospešila zmanjše turškega prebivalstva za radio. Vsem tisočem srečnikov namreč precej dolgo ne bo treba plačevati nobenih pristojbin. Vzporedno s to akcijo bo zgradila Turčija množico močnih radio oddajnih postaj. tma

TELEVIZIJA

Mednarodne konference kulturnih filmov v Nice se je udeležilo odposlanstvo mednarodne radiofonske družbe v Ženevi z namenom, da se pogovori o pogojih, ki naj bi jih imela televizija tako za vzgojo mladine kakor tudi za splošno vzgojo vseh po splošni izobrazbi hlepečih ljudi.

Ker na Daljnem vzhodu mnogokrat poštini uradom ni mogoče odpremiti brzojavke, ki so pisane v težko čitljivi pisavi, so na pobudo kitajsko-japonskih oblasti v Mandžuriji pričeli z obsežnimi poskusi za brezžičen prenos slik.

PRAZNIK MASLA

Ko se s pomladjo vred prične novo leto, praznujejo v Tibetu svojevrsten praznik: praznik masla. Tisoči in tisoči romarjev prihajajo tedaj do velikega samostana Kumbuma. Tam se vrše glavne slavnosti. Čeprav je praznik masla v svojem bistvu verskega pomena, se dogajajo na njem vendarle precej prešerne stvari. Glavno privlačnost pomeni samostansko dvorišče, na katerem stoji kip, ki je narejen ves iz masla. Kip predstavlja svetišče v Lhasi, iz pestrih reliefov pa se dviga lik Budhe, ki je prav tako iz masla in zari v živih barvah. Ta lik meri v višino nad 6 metrov in je mojstrsko upodobljen do najmanjše podrobnosti v gubah oblačila. Okoli njega stoje majhne figure iz masla, rastline in živali. Duhovni in ljudstvo opravljajo pred temi podobami svojo pobožnost. Med svečanostmi se prikaže tudi najvišji lama (duhoven) iz samostana, da se pokloni Budhi. Duhovni in menihi nosijo pri tem veliko piramido iz masla. Vsenaokrog razširjajo plemenice s kadilom svoje vonjave. Po oficialni pobožnosti samostanskega predstojnika se prične drugi, veseli del praznika, ki se ga udeležuje tudi nižji klerus. Celih štirinajst dni traja ta svojevrstni pomladni praznik. Na koncu so se masleni Budha in drugi liki že raztopili, ostanek pa prepustijo psom.

E. Urbahn: PORTRÉ

FILATELIJA

Nove znamke v Angliji?

Angleški filatelisti so dali takoj ob smrti kralja Jurija V., ki je bil vnet filatelista in je imel najlepšo zbirko angleških znamk, pobudo za izdajo posebnih žalnih znamk. Pravijo, da se bo njihova želja uresničila in da bodo izšle znamke, podobne jubilejnim, toda v črni barvi in seveda z izpremenjenim napisom.

Se več verjetnosti je pa, da bodo izšle v spomin na nastop vlade novega kralja posebne znamke in sicer ne samo za Anglijo, ampak tudi za vse kolonije in mandatne dežele. Če se bo ta zamisel uresničila, bo letos angleška s svojimi ozemlji izdala največje število znamk.

Nove znamke

Nizozemska: Izšla je nova svetlo višnjeva portovna znamka po 30 centov z istim črtežem kakor druge portovne znamke.

Portugalska: Nova znamka po 6 c. v rjavo rumeni barvi kaže znani tempelj boginje Diane.

PRAKTIČNE NOVOTE

Lestva, ki se ne prevrne

Lestva, ki jo kaže slika, ne more spodrsniti na stran, nezgode in nesreče so v tem oziru ž njo nemogoče. Doslej smo si pomagali z različnimi varnostnimi pripravami, kakor z gumastimi podnožniki in ograjami na vrhni stopnici, a vse to ni moglo preprečiti, da bi se lestva ne prevrnila, če si stopil

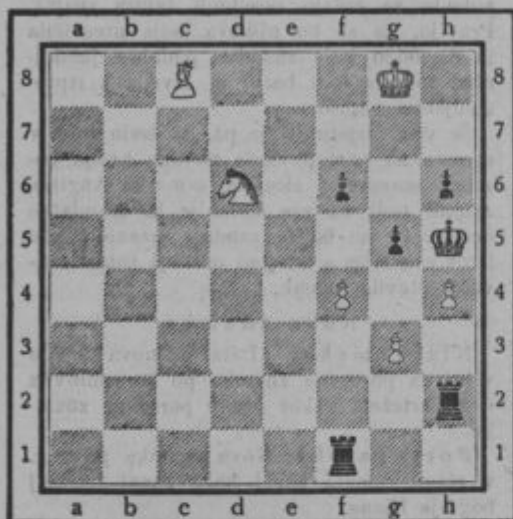
napačno nanjo. To bo sedaj nemogoče, če si nabaviš za lestvo stranske opornike, ki izključujejo takšne nezgode. Oporniki so enako visoki kakor lestva in jih ob straneh montiraš z močnimi zapornicami (šarnirji). Trdno vez z lestvo jim daje železna kavljasta palica. Po potrebi uporabljaš tudi en sam opornik, drugega pa prisloniš lestvi ob stran. Cena takšnih opornikov se ravna po številu lestvičnih klinov.

PROBLEM 153

G. Kasparjan

»Šahmat« 1935

Beli vleče in dobi

Rešitev problema 152

1. Sf1-d2, Kd4-e3; 2. Te2-c1; Kxd2(a);
 3. Lf4 mat; 2...Kd4(b); 3. Lf2 mat; 2...Sd
 5-b4(c); 3. Tel mat; 2...Sc3 (d); 3. Txc3
 mat; 2...Sf4 (e); Lf2 mat.

ZA BISTRE GLAVE

220

Velik nakup

Neki gospodar je kupil na trgu ovce, gosi in kokoši, skupaj 90 kosov, od vsake vrste živali več nego šest kosov. Vse živali so stale 1830 din, in sicer vsaka ovca 100 din, vsaka gos 60 din, vsaka kokoš 15 din. Koliko ovc, gosi in kokoši je bil kupil?

221

Račun razpošiljalnice

Neka razpošiljalnica je preračunala svoje stroške za poštnino. Če odpošilja po 12 svojih nalivnih peres v enem zavitku, nameto vsako pero zase, si prihrani 8 din, če odpošilja po 7 nalivnih peres v enem zavitku, si prištedi le 7 din. Za oboje zavitke znaša poštnina isto toliko. Koliko?

222

Uganka z imeni

Tri dame, Mlinarjeva, Svetilnova in Korenčanova, so stopile v neko knjigarno, da bi si kupile knjig. Kmalu potem so vstopili trije gospodje, odvetnik, zdravnik in profesor, ki so imeli ista imena kakor dame. Gospa Svetilnova je kupila dve knjigi. Gospa Korenčanova je stanovala v šiški. Profesor je stanoval na Mirju. Dama, ki je stanovala poleg odvetnika, je kupila trikrat toliko knjig kakor Korenčanova. Dama, ki se je imenovala kakor odvetnik, je stanovala v Mostah. Kako se je imenoval profesor?

223

Problem na vrtu

Neki vrtnar je vsadil 20 dreves, ki so bila ločena po razdalji 20 m. Čeprav je bila razdalja od drevesa do drevesa velika, je vrtnar potreboval vendarle samo nekoliko sekund, da je prišel peš od 1. drevesa do 20. Kako je to mogoče?

224

Ura je zamažana bila

Neki možak se je ponoči zbudil. V bližini je stolpna ura enkrat udarila. Nekaj časa je bdel in je slišal še trikrat v presledkih pol ure po en udarec, skupaj torej 4 posamezne udarce. Mož je hotel sedaj izračunati, koliko je prav za prav ura, pa si ni znal pomagati. Morda poveste lahko vi?

Rešitev k št. 216

(Gosi in prašiči)

9 gosi in 3 prašiči.

Rešitev k št. 217

(Netočni uri)

Po 36 dnevih, t. j. 27. maja 1936.

Rešitev k št. 218

Vprašanje iz carinske stroke)

Vsak kos je stal 8 din in carina je bila 1 din za kos.

Rešitev k št. 219

(Čuden račun)

Taborišče je bilo v bližini severnega tečaja.

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
 NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIENIKAR —
 TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK
 Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflejeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—,
 po raznašalcih dostavljena Din 5.—